بررسی سینتر پذیری و تبلور شیشه سرامیک SiO2-CaO-MgO-Al2O3 بررسی سینتر پذیری و تبلور شیشه سرامیک SiO2-CaO-MgO-Al2O3

فاطمه وحیدیان^{۱*} ، محمد رضوانی^۲ ۱- کارشناس ارشد، دانشگاه تبریز، ایران ۲- استادیار گروه مهندسی مواد، دانشگاه تبریز، ایران Fatemevahidian@gmail.com (تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۰۳/۱۸، تاریخ پذیرش:۱۳۹۰/۰۶/۲۷)

در تحقیق حاضر بررسی شیشهسرامیک SiO2-CaO-MgO-Al2O3 با مقادیر ۵ ۱۰ و wtw ۲۰ نانوذرات زیرکونیا به عنوان تقویت کننده در حضور افزودنی CaF2 به عنوان کمک سینتر مورد مطالعه قرار گرفته است. کامپوزیت ها از طریق سینتر – تبلور تهیه شدند. سینترپذیری از طریق اندازه گیری چگالی نسبی مورد بررسی قرار گرفت. فازهای بلورین توسط دستگاه پراش گر پرتو ایکس (XRD) شناسایی شد. چقرمگی شکست کامپوزیت ها با روش اثرگذار (microindentation) تعیین شد. ریز ساختار نمونه ها توسط Med مورد مطالعه قرار گرفت. شیشه سرامیک تقویت شده با % ۱۰ زیرکونیا بیشترین چقرمگی شکست را نسبت به شیشه سرامیک داشت. مقدار تنش های پسماند در اثر انبساط حجم ناشی از استحاله زیرکونیا منجر به افزایش چقرمگی شد. افزودن % ۲۰ wt زیرکونیا نسبت به % ۱۰wt تغییر قابل ملاحظه ی در چقرمگی به دلیل عدم سینترینگ کامل در اثر افزایش ویسکوزیته ایجاد نکرد.

واژههای کلیدی:

سينترېذيري، تبلور، شيشهسراميک، سيستم SiO₂-CaO-MgO-Al₂O₃، زيركونيا

۱- مقدمه

چکىدە

نانوکامپوزیتها مواد مرکبی هستند که لااقل یکی از اجزای تشکیل دهنده آنها در محدوده نانومتری، بین یک تا یکصد نانومتر باشد. به اجزای پراکنده شده در نانوکامپوزیتها، "فاز ثانویه" گفته میشود که به صورت ذرات، الیاف و ذرات صفحهای شکل ریز میتوانند در فاز پیوسته (فاز زمینه) پخش شوند. اجزای فاز ثانویه باید در مقیاس نانومتری باشند ولی

اجزاء فاز زمینه می تواند در ابعاد نانومتری یا بالاتر باشد[۱]. پودرهای نانومتری به دلیل سطح ویژه بالا، قابلیت سینترینگ بالایی دارند که منجر به بهبود خواص مکانیکی از قبیل استحکام، سختی و چقرمگی و یکنواختی ریزساختار می شود [۱]. شیشه سرامیک ها دارای استحکام و چقرمگی نسبتاً بالایی هستند که یکی از روش های افزایش استحکام و مقاومت به ضربه این مواد، ساخت مواد مرکب با زمینه شیشه سرامیک با استفاده از

ویسکرها یا ذرات تقویت شده است [۲-۳]. در برخی از تحقیقات از زیرکونیای به طورجزئی پایدار شده [۴-۵] و نانو ذرات زیرکونیا [۶] به عنوان استحکام دهنده ذرهای استفاده شده است. Wolten [۷] پیشنهاد کرد استحاله فازی تتراگونال به منوکلینیک، مارتنزیتی است و مستقل از دما و نفوذ اتمها است. استحاله مارتنزیتی به عنوان عامل بازدارنده از باز شدن ترک عمل نموده و مقاومت شیشه سرامیک در برابر انتشار ترک را افزایش می دهد. همچنین کاهش اندازه دانه زیرکونیا باعث بهبود استحکام و سختی می شود.

یکی از روش های ساخت شیشه سرامیک ها [۸-۹] و کامپوزیت های شیشه سرامیک [۱۰ – ۱۱] سینترینگ و تبلور همزمان پودرهای شیشه است. در این روش پودرهای شیشه پرس و سینتر می شوند و تبلور با چگالش همزمان رخ می دهد. اگر سرباره مذاب سریعاً توسط آب سرد شود شیشه ریزدانه ی سیلیکات Ca-Al-Mg تشکیل می شود. بنابراین سرباره کوره بلند به عنوان منبع شیشه در ساخت شیشه سرامیک های سینتر شده مورد استفاده قرار گرفته و شیشه ای شدن مواد اولیه در دمای بالا حذف می شود [۲۰–۱۴].

در مطالعات قبلی، تهیه شیشه سرامیکها از سرباره کوره بلند ویژگی های ضعیفی نشان داده است. بنابراین استفاده از افزودنی های سینترینگ الزامی است [1۵]. سرعت سینترینگ سرامیکها با افزودنی هایی که اغلب کمک سینتر نامیده می-شوند، افزایش می یابد. کمک سینتر نقطه ذوب پایین تری از جزء اصلی داشته و در حالت مذاب موجب تر شوند گی آن می-شود [19].

۲- روش تحقيق

مدر این پژوهش از Al₂O₃ (آلومینای Al₂O₃) و SiO₂ و SiO₂) و SiO₂) و SiO₂) و SiO₂) و CaCO₃ (Merck 102069)، ((d< 45µm)، (acCO₃ (Merck 102069))، (Merck 102069), K₂CO₃), (Merck 5870) Mg(OH)₂, (Merck 103924) K₂CO₃) (Merck CaF₂) و افزودنی Merck 106398) Na₂CO₃

(102840) به عنوان کمک ذوب و جوانهزا در مقدار بهینه ۱۲ نسبت وزنی [۱۷] و تقویت کننده ZrO₂ (IV] و تقویت کننده OEM, Korea) در مقادیر مختلف استفاده شد. در جدول (۱) ترکیب شیمیایی شیشهسرامیک و کامپوزیت شیشهسرامیکها آمده است. ترکیب شیشه پایه به صورت SR نامگذاری شده است. ترکیب شیشه مورد نظر بعد از مخلوط سازی در بوتهی سیلیکات زیرکونیوم در کورهی الکتریکی در دمای C° ۱۴۵۰ به مدت ۱ ساعت ذوب شد. مذاب حاصله در آب سریع سرد شده تا فریت حاصل شود و برای حصول ذرات با اندازه کمتر از μm> آسیاب شد. کامیوزیت با افزودن ۵، ۱۰ و wt% ۲۰ % یودر زیرکونیا (اندازه ذره میانگین ۹۴ nm) به یودر شیشه تهیه شد. پودر زیرکونیای اولیه با اندازه ذرات (۱۴۶nm) به منظور تهیه ذرات نانومتری با آسیاب سیارهای (LE-۱۰۰) به مدت ۴۰ ساعت آسیاب شد. تعیین اندازه ذره زیر کونیای آسیاب شده با استفاده از دستگاه اندازه گیری اندازه ذره (-SALD 2102, Shimatzo Laser Diffraction Particle Size Analyzer) صورت گرفت. پودرهای شیشهای اولیه با ۵، ۱۰ و ۲۰ %wt يودر زير كونيا (با اندازه ذره متوسط ۹۴ nm) مخلوط شد. مخلوط سازی تر در محیط اتانول به مدت ۴۵ دقیقه در آسیاب سیارهای (LE۱۰۰) انجام شد. سپس حرارتدهی و همزدن همزمان توسط هيتر مغناطيسي (Heater-Steerer) صورت گرفت تا یودر همگن بدست آید سیس یودر هر تركيب كامپوزيت، با استفاده از wt/۵٪wt،محلول پلي وينيل الكل گرانوله و با فشار ۳۰ MPa در قالب سیلندری تحت پرس تک محوری پرس شدند. رفتار حرارتی شیشه سرامیک و شیشه سرامیک حاوی مقادیر مختلف افزودنی CaF₂ قبلاً [10] مورد بررسی قرار گرفته است و با توجه به رفتار سینترپذیری شیشه سرامیک، محدودہی سینترپذیری کامپوزیت در محدودہی C° ۱۰۵۰ تا ۱۱۵۰ oC انتخاب شد. سیس نمونه ها در این محدوده دمایی بهمدت یک ساعت در کوره الکتریکی با سرعت (°C/min) تحت عمليات حرارتي قرار گرفتند.

ZrO ₂	CaF ₂	CaO	K ₂ O	Na ₂ O	MgO	Al ₂ O ₃	SiO ₂	اکسید نمونه
٠	_	۲۳/۰۷۲	2/202	2/894	۶/۵۴	۱۲/۸۶	51/11	SR
•	١٢	۲۳/۰۷۲	2/202	7/994	۶/۵۴	۱۲/۸۶	51/11	SRF12
۵	-	۲۳/۰۷۲	۲/۸۵۳	7/994	۶/۵۴	۱۲/۸۶	51/11	SRF12-5%wt ZrO ₂
۱۰	-	***/•*	۲/۸۵۳	2/994	۶/۵۴	۱۲/۸۶	51/11	SRF12-10%wt ZrO ₂
۲.	_	22.02	۲/۸۵۳	7/994	9/04	17/88	51/11	SRF12-20%wt ZrO ₂

جدول (۱): ترکیب شیمیایی شیشه سرامیک و کامپوزیت شیشه سرامیک

آلومینایی بودند، احتمال ورود ماده پلیمری به محفظه آسیاب حاوی زیرکونیا بوده بنابراین زیرکونیا به مدت ۲ ساعت در دمای ۵۵۰۶ عملیات حرارتی شد. به منظور تعیین نوع زیرکونیا پس از آسیاب و اطمینان از خلوص آن با توجه به افت وزن گلوله-های آلومینایی (حدود ۲۰/۰گرم)، از پودر زیرکونیا آنالیز پراش اشعه ایکس گرفته شد. در الگوی حاصله فقط زیرکونیای منوکلینیک شناسایی شد که در شکل (۲) نشان داده شده است. به منظور تعیین دمای مناسب سینترینگ، چگالی بالک (به روش ارشمیدس) و چگالی پودر (به روش پیکنومتری) کامپوزیتها اندازه گیری شد. برای شناسایی فازهای بلورین از دستگاه پراش-گر پرتو ایکس (Siemens D-500) استفاده شد. مطالعات ریزساختاری توسط SEM (hitachi S-4160) انجام گرفت.

۳- نتایج و بحث با توجه به اینکه جنس محفظهی آسیاب PVC و گلولهها

ویسکوزیته و در نتیجه کاهش روند سینترپذیری نمونهها در دماهای بالاتر می شود. بادکردگی کامیوزیتهای SRF12

احتمالاً به دلیل بسته شدن تخلخلهای باز و عدم خروج گاز فلوئور مشاهده شد که منجر به کاهش چگالی در کامپوزیت-

الگوی XRD کامیوزیتهای عملیات حرارتی شده در دمای بهینه

سینترینگ به مدت ۱ ساعت در شکل (۴) نشان داده شده است.

های مذکور گردید.

به منظور بررسی سینترپذیری، چگالی نسبی (چگالی بالک به پودر) کامپوزیتهای شیشهسرامیکی SRF12 در حضور مقادیر ۵ تا ۲۰ درصد ZrO₂ نانومتری بر حسب دما در شکل (۳) آورده شده است.

حداکثر چگالی نسبی در نمونههای SRF12 تقویت شده با wt% ۵ زیرکونیا در دمای سینترینگ C° ۱۰۵۰ و در نمونههای SRF12 تقویت شده با ۱۰ و wt% ۲۰ در دمای C° ۱۱۰۰ بدست آمد. همانطور که از شکل (۳) ملاحظه می شود با اضافه کردن مقادیر بیشتر ذرات زیرکونیا (۱۰ و %.wt) به شیشه-سرامیک، چگالی نسبی و در نتیجه میزان سینترپذیری کاهش یافت. به نظر می رسد افزودن ذرات زیرکونیا موجب افزایش

شکل (۳): چگالی نسبی کامپوزیتهای SRF12 در حضور مقادیر ۵ تا ۲۰ درصد وزنی ZrO₂

فازهای موجود در شیشه سرامیک و کامپوزیت شیشه سرامیک در جدول (۲) آورده شده است. مقدار کسر حجمی فازzrO₂

(Vt) و کسر حجمی Vm) m-ZrO₂ توسط روابط زیرمحاسبه شده [۱۸] و مقادیر آن در جدول (۳) آورده شده است.

شکل (۴): الگوی پراش اشعه ایکس کامپوزیت شیشهسرامیکSRF12 حاوی مقادیر ۲۰۰–۵ وزنی زیر کونیا که در دماهای C° ۱۰۵۰ (SRF12-5%wt ZrO₂) و C° (۶۲): الگوی پراش اشعه ایکس کامپوزیت شیشهسرامیکSRF12-5%wt ZrO₂) و C

<u>.</u>	فازهاى بلورين	مای سینترینگ (C°)	د	تر کيب
	دايوپسايد، آكرمانيت	1.0.	SRF12	
	دايوپسايد، آكرمانيت، زيركونياي منوكلينيك	1.0.	SRF12-5%ZrO ₂	
	دايوپسايد، آكرمانيت، زير كونياي منوكلينيك، زير كونياي تتراگونال	11	SRF12-10%ZrO ₂	
	آکرمانیت، دایوپساید، زیر کونیای منوکلینیک، زیر کونیای تتراگونال	11	SRF12-20%ZrO ₂	

جدول (۲): فازهای بلوری شیشهسرامیک و کامپوزیتهای سینتر شده

جدول (۳): چقرمگی شکست کامپوزیتها و مقدار فاز منو کلینیک و تتراگونال زیر کونیای موجود در کامپوزیتها

چقرمگی شکست (MPa.m ^{0.5})	V_t	V _m	دمای سینترینگ (C°)	تر کيب
$\cdot/\Lambda\Delta$ ($\pm\cdot/1$ Y)	•	1	1.0.	SRF12
۱/۳۳ (±•/۲۹)	•	1	1.0.	SRF12-5%ZrO ₂
۱/۴۶ (±۰/۵۱)	۲۲	٧٨	11	SRF12-10%ZrO ₂
$1/40 (\pm 1/20)$	13/0	٨٦/۵	11	SRF12-20%ZrO ₂

کامپوزیت می شود. همانطور که مشاهده می شود افزودن ۲۰ درصد وزنی زیر کونیا تغییر قابل ملاحظهای در چقرمگی نسبت به کامپوزیت حاوی ۱۰ درصد وزنی ایجاد نکرده که ممکن است به دلیل عدم سینترینگ کامل در اثر افزایش ویسکوزیته با حضور ۲۰ درصد وزنی زیر کونیا باشد. همچنین حضور تخلخل چقرمگی شکست را توسط کاهش مقاومت سطح و اثر تمرکز تنش در حفرات، کاهش می دهد (رابطه ۳). (۳)

K_{Ic}، چقرمگی شکست با حضور تخلخل (Mpa.m^{0.5})، K_{Icd}چقرمگی شکست ماده چگال، P تخلخل ظاهری، b ثابت ماده ۴/۰ ± ۵/۳± ۱۵/۳

تاثیر افزودنی CaF₂ بر ریزساختار شیشه سرامیک و کامپوزیت شیشه سرامیک در شکل (۵) نشان داده شده است. مطابق شکل، شیشه سرامیک با افزودنی CaF₂ (شکل ۵ الف) در مقایسه با شیشه سرامیک بدون افزودنی (شکل ۵ ب) حاوی بلورهای ریز و متراکمی است که به دایو پساید نسبت داده می شود. اما در شکل (۵ پ) ریز ساختار حاوی wt% ۲۰ زیر کونیا مشاهده می شود که ذرات زیر کونیا مانع رشد بلورهای دایو پساید به صورت ترجیحی در شیشه سرامیک شده است و همچنین ذرات زیر کونیا به دلیل کاهش انرژی سطحی، آگلومره شده اند.

$$X_{m} = \frac{I_{(111)m} + I_{(111)m}}{I_{(111)t} + I_{(111)m} + I_{(111)m}}$$
(1)
$$V_{m} = \frac{1.311X_{m}}{1 + 0.311X_{m}}$$
(1)

X_m شدت نسبی، اندیس های m و t شدت فاز تتراگونال و منوکلینیک را نشان میدهد.

زیر کونیا در دمای اتاق ساختار منو کلینیک داشته و با حرارت دهی بالای C[°] ۱۰۰۰ به تتراگونال تبدیل می شود. حدود C[°] ۹۵۰ حین سرمایش تتراگونال به منو کلینیک تبدیل می-شود و افزایش حجم (تقریباً ٪۴)، تنش های پسماند شدیدی القا می کند [۴].

زمانی که استحاله تتراگونال به منو کلینیک رخ دهد، انبساط حاصله ایجاد مناطق تحت فشار نموده که انتشار ترک را با مشکل مواجه میکند. در صورتی که این سازوکار در کامپوزیتها عمل کند میکروترکدار شدن در اطراف ذرات تشکیل و موجب اتلاف انرژی و چقرمه شدن ماده شده [۱۹] آنجایی که استحاله تتراگونال به منوکلینیک باید حین سرمایش رخ دهد اما با توجه به پراش پرتو ایکس، درصد کمتری از فاز تتراگونال در کامپوزیت شیشهسرامیک وجود دارد که احتمالاً بدلیل ذرات بسیار ریز 2rOی، استحاله انجام پذیر نبوده است [۲۰]. مطابق جدول (۳) با افزایش درصد زیرکونیا، شدت فاز زیرکونیای منوکلینیک نیز افزایش یافته است. در نتیجه، مقدار تنشهای پسماند در اثر انبساط حجم ناشی از استحاله افزایش یافته و منجر به بهبود چقرمگی ناشی از استحاله افزایش یافته و منجر به بهبود چقرمگی

شكل (۵): (الف) تاثير CaF2 بر ريزساختار شيشهسراميك پايه، (ب) شيشهسراميك بدون افزودني و (پ) كامپوزيت SRF12-20%wt ZrO₂

٤- نتیجه گیری

اندازه میانگین ذرات یودر زیرکونیا به عنوان تقویتکننده پس از آسیاب سیارهای به مدت ۴۰ ساعت، توسط آنالیز اندازه ذرات به روش لیزر ۹۴ nm تعیین شد و مطابق با الگوی XRD فقط زیرکونیای منوکلینیک شناسایی شد. با افزودن مقادیر بیشتر ذرات زیرکونیا (۱۰ و ۲۰ wt.) به شیشه سرامیک، چگالی نسبی و در نتیجه میزان سینتریذیری کامیوزیت SRF12 کاهش یافت. کاهش روند سینتریذیری نمونهها در دماهای بالاتر به علت بادکردگی کامپوزیتهای SRF12 می باشد. مطابق الگوی XRD فازهای دایویساید، آکرمانیت و زیر کونیای منوکلینیک و تتراگونال شناسایی شد. کامیوزیت حاوی %wt ۱۰ زیرکونیا دارای چقرمگی شکست بیشتری بود. در اثر استحاله ناشی از تتراگونال به منوکلینیک و انبساط ناشی از استحاله، میکروترکدار شدن رخ داده و در نتیجه موجب اتلاف انرژی و چقرمه شدن کامیوزیت شد. در تصاویر SEM شیشهسرامیک حاوی افزودنی CaF₂ بلورهای ریز و متراکمی مشاهده شد که به دایو بساید نسبت داده می شد و همچنین ذرات

زیرکونیا در کامپوزیت SRF12 به دلیل کاهش انرژی سطحی، آگلوم ه شدند.

٥- مراجع

- م. کوکبی، ع. بابالو، کاربرد فن آوری در ساخت کامپوزیت های سرامیک – سرامیک، نانوتکنولوژی، انقلاب صنعتی آینده، بخش فنی مهندسی، صفحه ۱۵۵–۱۵۳.
- [۲] و. مارقوسیان ، "شیشه: ساختار، خواص و کاربردها"، انتشارات
 دانشگاه علم و صنعت ایران، ۱۳۸۱ صفحه ۸۳ و ۴۰۴.
- ف. وحیدیان و م. رضوانی، "بررسی اثر افزودنی های CaF2، TiO2 و ZnO بر رفتار سینترپذیری و تبلور شیشه سرامیک
 SiO2-Al2O3-CaO-"MgO، هشتمین کنگره سرامیک
 ایران، اردیبهشت ۱۳۹۰.
- [4] W.E. Lee and W.M. Rainforth, Ceramic Microstructures, , P 517-534, Chapman & Hall, London, 1994.
- [5] M. Montazerian, P.Alizadeh and B.E. Yekta, "Pressureless Sintering and Mechanical Properties of Mica Glass- Ceramic/ Y-PSZ Composite", Journal of the European Ceramic Society, Vol. 28. Pp. 2687-2622, 2008.

3181-3184, 2009.

- [14] N. Y. mostafa et al, "Sitering mechanism of blast furnace slag- kaolin ceramics", Materials and design, Vol. 31. pp. 3677-3682, 2010.
- F. Bellman and J. Stark, "Ativation of blast furnace slag by a new method", Cement and Concrete Research, Vol. 39. pp. 644-650, 2009.
- [16] G. Agarwal et al, "Crystallization Behaviour of Cupola Slag Glass- Ceramic", Journal Non-Crystalline Solid, Vol. 130. pp. 187-97, 1991.
- [17] S. J. Kang, Sintering: Densification, Grain growth and Microstructure, p. 50-51, Elsevier, Amsterdam, 2005.
- [18] Y. ZHANG et al, "Preparation and pressureless sintering of nanostructured zirconia-titania composite powders", Materials Science-Poland, Vol. 27, 2009
- [19] J.D. Lin, J.G. Duh, "Fracture toughness and hardness of ceria- and yttria- doped tetragonal Zirconia ceramics", Materials chemistry and physics, Vol. 78. pp. 253-261, 2002.
- [20] R. Stevens, Engineering Properties of Zirconia, Engineered Materials Handbook, Vol 4 ceramics and glasses, pp. 776, 1987.
- [21] Maria Cecilia Corrêa, S. Benevides and D. Moraes, "Mechanical Properties of Alumina-Zirconia Composites for Ceramic Abutments", Materials Research, Vol. 7(4), p. 643-649, 2004.

- [6] C. Fernandez et al, "Optimisation of the Synthesis of Glass-Cearmic Matrix Composites by the Surface Methodology", Journal of the European Ceramic Society, Vol. 23. pp 1031-1038, 2003.
- [7] T. Uno, T.Kasuga, S.Nakayama and A.J. Ikushima, "Microstructure of Mica-based Nanocomposite Glass-Ceramic", Journal of America Ceramic Society, Vol. 76(2). pp. 539-41, 1993.
- [8] G.M. Wolten," Diffusionless Phase Transformations in Zirconia and Hafnia", Journal American Ceramic Society., Vol. 41. pp. 418-422, 1963.
- [9] C. Siligardi, J.p. Wu and A.R. Boccaccini, "Sintering and Crystallization of vanadium doped CaO-ZrO2-SiO2 glass-ceramics", Materials Letters, Vol. 60. pp. 1607-1612, 2006.
- [10] I. Gutzow et al, "The kinetics of surface induced sinter crystallization and the formation of glass ceramic materials", Journal of Materials Science, Vol. 33. pp. 5265-5273, 1998.
- [11] E. Bernardo, J. Doyle and s. Hampshire, "Sintered feldspar glass- ceramic and glass- ceramic matrix composites", Ceramics International, Vol. 34. pp. 2037-2042, 2008.
- [12] M. Yousefi et al, "Synthesis and characterization of Diopside glass- ceramic matrix composite reinforced with Aluminum Titanate", Ceramics International, Vol. 25. pp. 1447-1452, 2009.
- [13] H. Liu et al, "Preparation and Properties of Glass-Ceramic Derived from Blast Furnace Slag by a Ceramic-Sintering Process", Ceramics International, Vol. 35. pp.